

РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ЛІТЕРАТУРІ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ

У статті розглянуто концептуальні засади розвитку дошкільної освіти в Україні на основі аналізу вітчизняної літератури. Розкрито пріоритетні напрями наукових досліджень дошкільної освіти як першої ланки неперервної освіти упродовж життя. Висвітлено реформування дошкільної освіти, зумовлене змінами в системі та структурі загальної середньої освіти й закономірністю інтеграції національної освіти в європейський освітній простір. Наведено дані Державної служби статистики України щодо розвитку дошкільної освіти за 25 років незалежності. У контексті запровадження освіти упродовж життя висвітлено формальну освіту дітей раннього віку. На основі аналізу нормативних документів розглянуто концептуальні положення державної політики щодо дітей дошкільного віку, з'ясовано умови здобуття дошкільної освіти на сучасному етапі розвитку держави та дошкільної освіти зокрема.

Ключові слова: дитина, дошкільна освіта, заклади дошкільної освіти, розвиток системи дошкільної освіти.

Економічний та культурний розвиток України значною мірою залежить від ефективності державного управління системою освіти, оскільки сучасний світ динамічно розвивається, оновлюється, удосконалюється, а провідні держави активно застосовують найновітніші технології, економічно-правові знання. Отже, рівень освіти у країні визначає її майбутнє.

Дошкільна ланка освіти як перша ланка неперервної освіти упродовж життя реалізує право дитини на здобуття такої освіти, яка б відповідала її здібностям, інтересам, нахилам, дбала про її максимальний розвиток одразу після народження. Нині необхідні зміни в системі дошкільної освіти України, які зумовлені змінами в системі та структурі загальної середньої освіти й закономірністю інтеграції національної освіти в європейський освітній простір, зокрема варто визначити концептуальні довгострокові стратегії щодо її подальшого вдосконалення та розвитку. Модернізація дошкільної освіти пов'язана з європейськими та світовими тенденціями і викликами, зростаючою увагою міжнародної спільноти до цього освітнього рівня.

Сутність сучасних освітніх парадигм та розвиток системи освіти в Україні вивчають науковці В. Андрущенко, В. Биков [1], Г. Єльнікова, В. Кремень [5; 6], В. Луговий [8], В. Огнев'юк, В. Олійник [9] та ін. Проблемою дошкільної освіти як першої ланки в системі освіти займалися А. Богуш [2], Н. Гавриш [7], К. Крутий [7], Л. Пісоцька [10], Л. Страйгородська [11].

Актуальними залишаються проблеми розвитку дошкільної освіти. Так, одним із пріоритетних напрямів наукових досліджень НАПН України на 2018–2022 рр. (схвалено загальними зборами НАПН України від 17 листопада 2017 р. “Пріоритетні напрями наукових досліджень НАПН України на 2018–2022 рр.”) визначено напрям щодо дошкільної освіти – “Розвиток дошкільної освіти в Україні й світі”. Концептуальні положення державної політики щодо дошкільного дитинства висвітлено у відповідних документах: у законах України “Про дошкільну освіту”, “Про охорону дитинства”, у Національній стратегії розвитку освіти України до 2021 р.

Метою статті є розгляд на основі аналізу вітчизняної літератури концептуальних засад розвитку дошкільної освіти.

Україна отримала у спадок досить розвинуту мережу дошкільних навчальних закладів, більшість із яких були відомими. У 1990 р. у 24,5 тис. дошкільних навчальних закладів перебувало 2,4 млн дітей, що становило 57 % загальної кількості дітей дошкільного віку. За даними Державної служби статистики України, у 2015–2016 рр. функціонувало 15 тис. закладів дошкільної освіти, які відвідували 1,3 млн дітей. У них працювало 140 тис. педагогів із дошкільної освіти (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях). У 2017 р. також було 15 тис. закладів дошкільної освіти, їх відвідували 1,3 млн дітей, але педагогічних працівників, задіяних у сфері дошкільної освіти, стало 145 тис. (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях) [3].

Усвідомлюючи важливість розвитку дитини в усі періоди (пренатальний, перинатальний, немовлячий, ранній і дошкільний) її життя, у 2010 р. під егідою ЮНЕСКО було вперше проведено Всесвітню конференцію з виховання й освіти дітей молодшого віку, в якій брали участь 1 тис. учасників зі 193 країн світу (членів ЮНЕСКО). Загальною темою конференції була тема “Виховання і освіта дітей молодшого віку – перший і засновчий крок до створення багатства націй”. Світове товариство вчених визнало, що здорові, розвинуті і виховані діти раннього віку є багатством націй і держав. Це спонукало дослідників Н. Авдєєву, Т. Верні, Ф. Грінейкра, С. Грофа, І. Добрякова, Ф. Дольто, О. Захарова, І. Пузь, Н. Фоудора та інших започаткувати дослідження пренатального та перинатального періодів розвитку дитячого організму.

У контексті запровадження освіти упродовж життя особливої теоретичної і практичної уваги потребує формальна освіта дітей від 0 до 2 років. Водночас розроблено програму розвитку дітей від пренатального періоду

до трьох років “Оберіг”, в якій розкрито особливості розвитку дитини раннього віку, зокрема в пренатальний і перинатальний періоди. Окреслено основні завдання за змістовими розділами, що охоплюють найважливіші етапи життєдіяльності малюка певного віку, подано орієнтовні показники розвитку та поради для батьків.

Під керівництвом дійсного члена НАПН України, доктора педагогічних наук, професора А. Богуш [2] розроблено Базовий компонент (стандарт) дошкільної освіти, який затверджено Наказом МОН України № 615 від 22.05.2012 р. “Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (нова редакція)”. Базовий компонент дошкільної освіти України ґрунтується на основних положеннях Міжнародної конвенції ООН про права дитини, законах України “Про освіту”, “Про дошкільну освіту”, “Про охорону дитинства”, інших нормативних актах стосовно дитинства. Базовий компонент реалізовано в навчально-методичному забезпеченні, зокрема у відповідних програмах “Впевнений старт”, “Дитина”, “Я у світі”, “Українське дошкільля” тощо.

Окрім того, Базовий компонент дошкільної освіти у новій редакції вперше побудовано за освітніми лініями, як і Державний стандарт початкової освіти Нової української школи, який визначає лінії розвитку наступності дошкільної й початкової освіти. Для кожної освітньої лінії кінцевим результатом визначено сформованість відповідних компетентностей у випускника закладу дошкільної освіти. Передбачено також не лише інваріантну, а й варіативну частину, коли кожен заклад дошкільної освіти може вибирати варіативну частину та розробляти власні програми, які має затвердити Міністерство освіти і науки України [2].

У 2010 р. була спроба реформування дошкільної освіти в Україні, зокрема запроваджено обов’язковий рік навчання для дітей п’ятирічного віку. Тоді суспільство сприйняло це вкрай негативно (42 % респондентів), позитивно сприйняли лише 29 % респондентів. Негативне ставлення до такого нововведення в 2015 р. збільшилося до 54 % (серед працівників освіти – 56 %), а респондентів із позитивним ставленням було лише 26 % (серед працівників освіти – 22 %) [5]. Нині відповідно до Закону України «Про освіту» передбачається, що діти старшого дошкільного віку (від 5 років) обов’язково охоплюються дошкільною освітою відповідно до стандарту дошкільної освіти.

Нині через складну економічну ситуацію в країні та зайнятість жінок зріс попит на дошкільну освіту, зросла й кількість дітей, які відвідують заклади дошкільної освіти. Однак місць у закладах дошкільної освіти бракує, неможливо задовольнити всіх батьків, які бажають влаштувати дітей. Тому батьки на власний розсуд вибирають способи та форми, якими забезпечують реалізацію права дітей на дошкільну освіту.

Згідно із законом, діти можуть здобувати дошкільну освіту за бажанням батьків або осіб, які їх замінюють:

- у закладах дошкільної освіти, незалежно від підпорядкування, типів і форм власності;
- у структурних підрозділах юридичних осіб приватного і публічного права, зокрема закладів освіти;
- у сім’ї – за сімейною (домашньою) формою здобуття дошкільної освіти;
- за допомогою фізичних осіб, які мають педагогічну освіту та/або професійну кваліфікацію педагогічного працівника, які провадять незалежну професійну діяльність;

- за допомогою фізичних осіб – підприємців, основним видом діяльності яких є освітня діяльність [4].

У своїх дослідженнях Л. Пісоцька [10] зазначає, що в історичному розвитку система дошкільної освіти має відповідний досвід становлення, відродження, стабільного розвитку і модернізації на різних етапах розвитку суспільства і бере свій початок із середини XIX ст. На той час проблема дошкільного виховання привертала увагу громадськості, було створено педагогічні осередки на чолі з відомими педагогічними діячами, відкривалися перші дитячі садки на різних засадах і в усіх регіонах України.

Н. Гавриш у своїх розвідках наголошує, що процес розвитку системи дошкільної освіти триває, а прикладом зміни сьогодення є характер взаємин суб’єктів освітнього процесу, зокрема педагогів і батьків. У державних документах визначено перерозподіл відповідальності за якість освіти між закладами дошкільної освіти і батьками, що зумовило активний спосіб підвищення рівня культури батьківства, більш ефективні форми і методи взаємодії між закладами та родинami [11].

Науковець К. Крутій акцентує на тому, що ухвалений Закон України “Про освіту” [4] – це дороговказ для колективів усіх закладів освіти, зокрема дитячих установ, оскільки визначає нову стратегію розвитку освітньої системи держави. Освітній процес у закладах дошкільної освіти здійснюється як етап цілеспрямованого розвитку дитини завдяки її активній життєдіяльності у створених умовах, у певний спосіб, за певної взаємодії педагогічних працівників і батьків [7].

Відповідно до «Національної доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні» [5] встановлено основні пріоритети розвитку дошкільної освіти:

- 1) усунення авторитарної педагогіки;
- 2) дефініції наступності дошкільної і початкової освіти в юридично-правових документах;
- 3) пріоритетність дошкільної освіти як першої ланки освіти впродовж життя;
- 4) науково-методичне обґрунтування різних форм дошкільної освіти;
- 5) розроблення моделі життєзабезпечення дитячого розвитку на засадах взаємодії сім’ї та служб медико-психолого-педагогічного супроводу;
- 6) розроблення і впровадження науково-методичного забезпечення раннього розвитку дітей;
- 7) організаційне забезпечення переходу дитини від дошкільної до шкільної ланки освіти на основі критеріїв оцінювання дошкільної, а не шкільної зрілості;

8) наукове обґрунтування та кардинальні зміни системи фізичного виховання дітей – нові дослідження проблеми сучасних підходів до умов збереження здоров'я дитини;

9) об'єднання зусиль фахівців дошкільної освіти для виконання стратегічних завдань – зміни парадигми управління освітою з вертикального адміністрування діяльності закладів на політику адаптивного сервісу з боку керівної складової частини системи задля забезпечення організаційних, технологічних та інформаційних змін.

Висновки. Отже, пріоритетом сучасної освіти є особистість дитини, створення умов для удосконалення її неповторної унікальності, розвитку здібностей та обдарувань, що сприятиме успіху дитини в майбутньому, що позитивно позначатиметься на добробуті держави. Але нині Україна переживає надзвичайно складний період формування громадянського суспільства, в якому змінюється співучасть держави і громади у розподілі повноважень, обов'язків і сфер відповідальності для забезпечення ефективного впливу на розвиток освіти. Тому перспективи подальших наших досліджень визначаємо у напрямі розвитку механізмів державного управління у галузі освіти, зокрема дошкільної.

Використана література:

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. Київ : Атіка, 2008. 684 с.
2. Богуш А. М. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-na-sajt-ostatochnij.pdf> (дата звернення: 06.03.2019).
3. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 06.03.2019).
4. Закон України “Про освіту”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 06.03.2019).
5. Кремень В. Г. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні. Київ : Педагогічна думка, 2016. 448 с.
6. Кремень В. Г. Феномен інновації : освіта, суспільство, культура : монографія. Ін-т обдарованої дитини АПН України. Київ : *Пед. думка*, 2008. 472 с.
7. Крутій К., Гавриш Н. Новий закон України “Про освіту” : які зміни очікують на дошкілля? *Дошкільне виховання*. 2017. № 11. С. 2–6.
8. Луговий В. І. Десять років становлення (досвід досліджень, розробок і впроваджень у сфері державного управління). Київ : Вид-во НАДУ, 2005. 356 с.
9. Олійник В. В. Культура цільового управління в національній системі освіти: гуманістичний контекст. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. 412 с.
10. Пісоцька Л. С. Початкові етапи зародження і становлення суспільного дошкільного виховання в Україні. *Педагогічний дискурс*. 2013. Вип. 15. С. 549–553.
11. Страйгородська Л. І. Дошкільна освіта як складова системи безперервної освіти України (2007–2014). Київ, 2016. 364 с.

References:

1. Bykov V. Yu. (2008) Modeli orhanizatsiynykh system vidkrytoyi osvity : monohrafiya. Kyiv : Atika, 684 s. [in Ukrainian].
2. Bohush A. M. Bazovyy komponent doshkil'noyi osvity (nova redaktsiya). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-na-sajt-ostatochnij.pdf> (data zvernennia: 06.03.2019).
3. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (data zvernennia: 06.03.2019).
4. Zakon Ukrayiny “Pro osvitu”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (data zvernennia: 06.03.2019).
5. Kremen' V. H. (2016) Natsional'na dopovid' pro stan i perspektyvy rozvytku osvity v Ukrayini. Kyiv : *Pedahohichna dumka*, 448 s. [in Ukrainian].
6. Kremen' V. H. (2008) Fenomen innovatsiyi : osvita, suspil'stvo, kul'tura : monohrafiya. In-t obdarovanoyi dytyny APN Ukrayiny. Kyiv : *Ped. dumka*, 472 s. [in Ukrainian].
7. Krutiyy K., Havrysh N. (2017) Novyy zakon Ukrayiny “Pro osvitu” : yaki zminy ochikuyut' na doshkillya? *Doshkil'ne vykhovannya*. № 11. S. 2–6. [in Ukrainian].
8. Luhovyy V. I. (2005) Desyat' rokiv stanovlennya (dosvid doslidzhen', rozrobok i vprovadzhen' u sferi derzhavnoho upravlinnya). Kyiv : Vyd-vo NADU, 356 s. [in Ukrainian].
9. Oliinyk V. V. (2017) Kul'tura tsil'ovoho upravlinnya v natsional'niy systemi osvity: humanistychnyy kontekst. Luts'k : Vezha-Druk, 412 s. [in Ukrainian].
10. Pisots'ka L. S. (2013) Pochatkovy etapy zarodzhennya i stanovlennya suspil'noho doshkil'noho vykhovannya v Ukrayini. *Pedahohichnyy dyskurs*. Vyp. 15. S. 549–553. [in Ukrainian].
11. Strayhorods'ka L. I. (2016) Doshkil'na osvita yak skladova systemy bezpererвної osvity Ukrayiny (2007–2014). Kyiv, 364 s. [in Ukrainian].

Кравчинская Т. С. Развитие дошкольного образования в отечественной литературе: концептуальные основы

В статье рассмотрены концептуальные основы развития дошкольного образования в Украине на основе анализа отечественной литературы. Раскрыты приоритетные направления научных исследований дошкольного образования как первого звена непрерывного образования на протяжении жизни. Освещено реформирование дошкольного образования, обусловленное изменениями в системе и структуре общего среднего образования и закономерностью интеграции национального образования в европейское образовательное пространство. Приведены данные Государственной службы статистики Украины по развитию дошкольного образования за 25 лет независимости. В контексте внедрения образования на протяжении жизни освещено формальное образование детей раннего возраста. На основе анализа нормативных документов рассмотрены концептуальные положения государственной политики в отношении детей дошкольного возраста, выяснены условия получения дошкольного образования на современном этапе развития государства и дошкольного образования в частности.

Ключевые слова: ребенок, дошкольное образование, учреждения дошкольного образования, развитие системы дошкольного образования.

Kravchinska T. S. The development of preschool education in the domestic literature: conceptual foundations

The conceptual foundations of the development of preschool education in Ukraine on the basis of the analysis of domestic literature considered in the article. The priority directions of scientific research of preschool education as the first level of continuous education throughout life are revealed. The reform of preschool education, which is conditioned by changes in the system and structure of a secondary education and the regularity of the integration of national education into the European educational space, is covered. The data of the State Statistics Service of Ukraine on the development of preschool education for 25 years of independence are given. In the context of the introduction of education throughout life, the formal education of young children is covered. On the basis of the analysis of normative documents, the conceptual provisions of the state policy concerning preschool children are considered, the conditions for obtaining preschool education at the present stage of state development and preschool education in particular are determined.

Key words: child, preschool education, institutions of preschool education, development of the system of preschool education.

УДК 811.111'27:656.61

Кудрявцева В. Ф., Швецова І. В.

**СТРАТЕГІЯ ВИВЧЕННЯ СТАНДАРТНИХ ФРАЗ ДЛЯ СПІЛКУВАННЯ
У МОРІ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ МОРСЬКОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

У статті розглядається стратегія викладання стандартних морських комунікаційних фраз під час морських уроків англійської мови. Проаналізовано практичний досвід викладання стандартних фраз. У дослідженні викладено список фраз, які є обов'язковими для навчання студентами. Автори пропонують логічно послідовну та методологічно обґрунтовану систему викладання морських фраз. Розглянуто типи вправ і завдань для вивчення стандартних фраз і їх послідовності в процесі навчання. Досліджено можливості систематичного вивчення стандартних фраз для спілкування на морі протягом усього курсу вивчення англійської мови на професійному рівні в морських навчальних закладах. Аналіз даних чітко вказує на те, що викладання стандартних фраз для спілкування на морі має здійснюватися на основі реальної морської практики та впровадження відповідних сучасних методів вивчення мови.

Ключові слова: морська англійська мова, стандартні фрази для спілкування у морі, ІМО, логічно побудована і методично виправдана система вправ і завдань, безпека праці на морі, вивчення стандартних фраз для спілкування на морі, впровадження відповідних сучасних методів вивчення мови, морська освіта.

У численних статтях і виступах неодноразово наголошено, що неадекватне знання морської англійської мови спричиняє значні людські і матеріальні втрати, що, насамперед, стосується моряків, для яких англійська мова не є рідною. З метою уникнення таких ситуацій Міжнародна морська організація затвердила "Стандартні фрази для спілкування у морі Міжнародної морської організації (ІМО)", які необхідно знати напам'ять без будь-яких структурно-лексичних змін і які не потребують оволодіння складними граматичними трансформаціями. Стандартні фрази морського спілкування затверджені для того, щоб "сприяти більшій безпеці судноводіння і управління судном; стандартизувати мову, що використовується для зв'язку при плаванні у морі, на підходах до порту, на водних шляхах і в гаванях, а також для внутрішнього судового спілкування на судах з багатомовною командою; надати допомогу морським навчальним закладам у досягненні вище зазначених цілей" [6, с. 10].

Задля дотримання безпеки роботи на судні перед користувачами поставлено як мінімальну вимогу дотримуватися максимально точного відтворення стандартних фраз для спілкування у морі у відповідних ситуаціях із метою уникнення сумнівного розуміння інформації під час спілкування.

Мета статті – дослідити можливості системного підходу до навчання стандартних фраз для спілкування у морі на комунікативних заняттях із морської англійської мови.

Конвенція ПДМВ визначає основну компетентність із морської англійської мови як уміння "користуватися Стандартними фразами для спілкування у морі і використовувати англійську мову в усній і письмовій формі". Цією ж конвенцією визначено, що здатність розуміти і використовувати стандартні фрази для спілкування у морі вимагається для сертифікації вахтових офіцерів на судах вантажністю 500 тон і більше" [12, с. 10].

Б. Причард констатує, що численні зіткнення суден трапляються через невдалі комунікативні спроби врегулювати ситуацію, натомість використовується розмовна форма спілкування по УКВ замість стандартизованої або відсутність відповідей на виклики. Визначаючи стандартні фрази для спілкування у морі як необхідну стандартизовану форму морського спілкування і як обов'язкову частину навчальних програм із морської англійської мови, дослідник вважає, що другий аспект взагалі нехтується як другорядний [11, с. 5].

Продовженням цієї думки є один із висновків проектного дослідження стосовно мовних бар'єрів і непорозумінь у спілкуванні між суднами, зі службою руху суден (VTS) і т.п., що необхідно активізувати зусилля, щоб використання стандартних фраз стало частиною морської освіти [13, с. 61].

О. М. Демченко, провівши певну аналітичну роботу, до критеріїв із підготовки з англійської мови за професійним спрямуванням фахівців морського транспорту, зараховує уміння читати технічні тексти і коментувати окремі фрагменти, оформлювати монологічне повідомлення; демонструвати мовні навички в одній із запропонованих ситуацій спілкування на вузькоспеціальну, загально-морську або повсякденну теми, правильно, з погляду граматики, висловити свою думку [1, с. 26]. Водночас опанування стандартних фраз для спілкування у морі до переліку умінь не включене.

У дослідженнях можливостей контекстного підходу до навчання і вивчення стандартних фраз для спілкування у морі увага також фокусується на тому, що з-поміж стратегій, можливих для впровадження викладачами англійської мови за професійним спрямуванням, є створення міждисциплінарних робочих груп, які б могли використовувати тренажери закладу з метою реалізації розробленого ними навчального сценарію [7, с. 3].

О. М. Тирон підкреслює, що немає єдиних вимог до рівня володіння стандартними фразами для спілкування у морі в різних країнах, англомовні країни взагалі не ставлять за мету вивчення цих фраз на підставі того, що англійська й так їх рідна мова. Автор вважає доцільним розробити єдиний екзамен із перевірки володіння стандартними фразами для спілкування у морі [4, с. 134].

Більш радикальну думку висловлює С. Муррелл, наголошуючи, що вахтові офіцери не мають працювати, якщо вони не пройшли сертифікацію на знання стандартних фраз для спілкування у морі, тому що вони схильні до непорозумінь і помилок при виконанні суднових операцій [9, с. 1]. Автор вважає за необхідне сертифікувати і тих вахтових офіцерів, для кого англійська мова є рідною, оскільки їх можуть не розуміти члени екіпажу інших національностей.

Стандартні фрази для спілкування у морі є об'єктом безумовної уваги і авторів навчальних посібників із морської англійської мови. Виділяючи стандартні фрази для спілкування у морі як невелику, але постійну частину розділу, Т. Грайс переважно пропонує два-три завдання у такій послідовності: прослухайте/прочитайте розмову між, наприклад, судновим офіцером і службою руху суден, дайте відповіді на запитання, відтворіть розмову у ролях [5, с. 18]. Перевагою цього підходу є системність, недоліком – занадто лімітований обсяг і відсутність завдань для розвитку самостійного говоріння.

У двотомному навчальному посібнику з морської англійської мови у кожному тематичному розділі розміщені вправи, орієнтовані на вивчення стандартних фраз для спілкування у морі і подано ширший діапазон вправ, як-от “Поєднайте дві частини роз’єднаних стандартних фраз”, “Виберіть правильне слово для використання у наступних стандартних фразах для спілкування у морі”, “Поставте речення у правильному порядку, щоб відтворити розмову”. Проте ситуативні завдання як останній етап роботи над стандартними фразами для спілкування у морі, також являють собою вправи контрольованого типу, що обмежує можливості для розвитку продуктивних комунікативних умінь студентів [10, с. 156].

Група авторів нашого навчального закладу також обрала тематичний підхід до вивчення стандартних фраз для спілкування у морі, а з типових завдань – “Закінчіть фрази поданими словами”, “Закінчіть розмову, використовуючи фрази”, “Обговоріть, хто розмовляє і які процедури описані”, “Переставте рядки, щоб отримати логічно побудовану розмову”, “Програйте розмову у ролях” [2; 13].

Проведене нами опитування 30 студентів III і IV курсів факультету судноводіння свідчить, що вони використовували стандартні фрази для спілкування у морі, працюючи на практиці у багатонаціональному екіпажі, під час виконання вантажних операцій, швартування, спостереження на містку, періодичного управління судном, постановки судна на якір. Отже, ми вважали за необхідне розглянути можливості досконалого вивчення саме цих фраз. Зауважимо, що документ складається з двох розділів: розділ А “Зовнішнє спілкування судна” має біля тисячі семисот стандартних фраз, розділ Б – “Внутрішнє суднове спілкування” складається з півтори тисячі стандартних фраз. Навіть протягом чотирьох років навчання важко вивчити і утримувати в пам’яті таку велику кількість фраз.

У Модельному курсі 3.17 “Морська англійська мова” подані рекомендації для викладачів морської англійської мови щодо методики вивчення стандартних фраз для спілкування у морі, основна з яких така: “Щоб студенти запам’ятовували фрази, необхідно регулярно виділяти час на їх повторення невеликими частинами”, яку ми вважаємо принципово важливою, але такою, що важко реалізувати [8, с. 291].

Спостереження за роботою викладачів під час відвідування навчальних занять підтверджують наші уявлення, що стандартні фрази для спілкування у морі вивчаються фрагментарно і епізодично, а головне, що вони запам’ятовуються на короткий час: за необхідності використати фрази у наступних темах навчальної програми їх фактично спочатку треба повторити.

На першому етапі дослідження нами визначено таку послідовність дій:

- окреслити перелік фраз, необхідних для вивчення студентами;
- визначити типи вправ/завдань для вивчення фраз;
- розробити тематично зорієнтовану послідовність завдань;
- визначити методику проведення обраних вправ/завдань;
- дослідити можливості ефективного оцінювання умінь студентів використовувати стандартні фрази.

В організації дослідження ми керувались рекомендацією Міжнародної морської організації, що “стандартні фрази слід вивчати не в повному обсязі, а вибірково у відповідно до конкретних потреб користувачів” [8, с. 11].

Необхідність виокремлення найбільш вживаних стандартних фраз із тематичних груп і самих тематичних груп можливостям навчального плану для курсу англійської мови за професійним спрямуванням привела нас до формування 5 груп із 20 стандартних фраз на кожен навчальний семестр, що разом утворило 15 груп стандартних фраз загальною кількістю у 300 фраз, що, на нашу думку, може забезпечити плавне входження випускника морського навчального закладу у спілкування з багатонаціональним екіпажем під час рутинних операцій на судні.

Подальша робота була зорієнтована на визначення типів вправ/завдань для вивчення стандартних фраз та послідовності їх використання у навчальному процесі з вивчення англійської мови. На основі друкованих матеріалів із теорії та практики вивчення стандартних фраз та власного досвіду нами укладено узагальнений перелік таких вправ. Зупинимося на деяких з них.

Частина вправ, рекомендованих у Модельному курсі 3.17 “Морська англійська мова”, передбачає запис необхідних стандартних фраз викладачем і/або студентами на звуковій носії інформації з їх подальшим аудіюванням під час навчальних занять для тренування вимови, порівняння власних записів з аутентичними, розуміння змісту через традиційні комунікативні завдання для розвитку умінь аудіювання. Можна дійти висновку, що такі вправи/завдання необхідні для первинного ознайомлення зі стандартними фразами.

Такі завдання, як записувати важливу інформацію під час аудіювання стандартних фраз чи трансформувати граматично правильні речення у стандартні фрази, видаються нам недоцільними, тому що потребують подвійних умінь студентів: граматично правильно будувати речення англійською мовою і використовувати граматично спрощені стандартні фрази, що, фактично, не передбачалося розробниками стандартних фраз, на що необхідно витрачати багато додаткового часу і що не виробляє автоматичну осмислену реакцію студентів у певній ситуації. Вважаємо їх вправами заради вправ, які відволікають від досягнення поставленої мети вивчення стандартних фраз.

Нині нагадаємо, що стандартні фрази подані у спрощеному варіанті англійської мови, де часто пропущені артиклі, дієслово “be”; до інших мовних ознак стандартних фраз можна зарахувати уникнення синонімів, скорочених форм, надання повних відповідей до загальних і спеціальних запитань, послідовне вимовляння лише однієї фрази кожним учасником розмови.

Наша робота над вивченням студентами стандартних фраз доводить прикладну спрямованість, оперативну результативність і вмотивованість студентів виконувати завдання типу “половина діалогу”, “підказки для діалогу”, “спілкування шляхом випадкового вибору”, “спільно укладені діалоги” та “керовані діалоги”.

Зазначимо, що завдання з вивчення стандартних фраз, представлені або рекомендовані у дослідженнях нами теоретичних і прикладних публікаціях, зокрема розвивають уміння студентів до виконання частково контрольованих завдань, під якими мається на увазі більше мовної свободи студентів, водночас викладачу не відомі усі можливі варіанти відповідей, навіть якщо можливості студентів досить обмежені.

Усвідомлюючи переваги кожного типу вправ/завдань на основі їх застосування у навчальному процесі, ми дійшли висновку, що в умовах нашого навчального закладу, де англійська мова теж іноземна, для впровадження системи вправ/завдань із ґрунтового вивчення стандартних фраз необхідно:

– протягом першого-третього семестрів навчати студентів зрозуміло і чітко спілкуватися морською англійською мовою загального вжитку (GME);

– при цьому значну увагу приділяти вивченню базових структур стандартних фраз для спілкування у морі, а саме: речення з дієсловами у наказовому способі (Clean the holds!); загальні запитання і повні відповіді на них (Are the holds clean / dry / free of smell ? – Yes, the holds are clean / dry / free of smell. / – No, the holds are not clean / dry / free of smell (yet). / – The holds will be clean / dry / free of smell in ... minutes / hours.); спеціальні запитання і повні відповіді на них (What is the deadweight of the vessel? – The deadweight is ... tonnes.);

– протягом четвертого семестру, в якому розпочинається вивчення спеціалізованої морської англійської мови (SME), розпочинати поступову підготовку до активного і сфокусованого вивчення стандартних фраз: ознайомлення студентів із загальними особливостями стандартних фраз: назви букв, вимова цифр і чисел, маркери повідомлень, особливості комунікативної реакції на запитання, накази, стандартні організаційні фрази, корекція помилок, необхідність повторення, опис пеленгу, курсу, відстані, швидкості, широти, довготи тощо, паралельно вивчаючи окремі стандартні фрази відповідно до тем, що вивчаються;

– протягом наступних семестрів запроваджувати розроблену нами і апробовану на темах, пов’язаних із вантажними операціями, систему методично обґрунтованих вправ і завдань;

– додавати до поточних тестових завдань, у тому числі на електронній навчальній платформі Moodle, лексико-семантичні завдання на перевірку знань і умінь студентів використовувати стандартні фрази для спілкування у морі;

– запровадити усну перевірку комунікативних умінь студентів із використання стандартних фраз у відповідних операційних ситуаціях на судні як під час поточної усної перевірки комунікативних умінь, так і під час диференційованих заліків і випускних іспитів із морської англійської мови.

Висновки. Навчання студентів стандартним фразам для спілкування у морі варто здійснювати на основі реальної практики у морській галузі і шляхом застосування відповідних сучасних методів вивчення мови. Крім вправ контрольованого і частково контрольованого характеру, студентам варто надавати змогу самостійно визначати зміст розмов із використанням стандартних фраз для спілкування у мові на основі детальних описів ситуацій, рольових карток, попередньої практики на судні. Вивчення стандартних фраз має здійснюватися системно і послідовно, для чого необхідно розробити тематично зорієнтовану і методично обґрунтовану систему завдань і послідовність їх виконання.

Можливості системного вивчення стандартних фраз для спілкування у морі ще далеко не вичерпані. Нашими наступними кроками плануються: створення міждисциплінарної робочої групи для об'єднання зусиль із навчання студентів стандартних фраз; завершення науково-методичних рекомендацій для викладачів морської англійської мови щодо системи вправ/завдань і методики використання стандартних фраз упродовж усього курсу вивчення англійської мови за професійним спрямуванням у морських навчальних закладах; внесення завдань із перевірки умінь студентів користуватися стандартними фразами в екзаменаційні матеріали.

Використана література:

1. Демченко О. М. Критеріальний підхід до сформованості вмінь професійного спілкування іноземною мовою у студентів ВНЗ морського транспорту. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2016. № 2 (109). С. 26.
2. Кудрявцева В. Ф., Барсук С. Л., Бойко К. Л., Степанюк М. П. *Sail Safe* : навч. посібник. Херсон : ТОВ "ВКФ "Стар" ЛТД", 2017. С. 56.
3. Кудрявцева В. Ф., Бондаренко В. В., Мороз О. Л., Швецова І. В. *While Ashore* : навч. посібник. Херсон : ТОВ "ВКФ "Стар" ЛТД", 2018. 116 с.
4. Тирон О. М. З досвіду викладання англійської мови за професійним спрямуванням на факультеті судноводіння КДАВТ. *Водний транспорт*. 2012. № 2 (14). С. 134.
5. Grice T. *English for the Maritime Industry. A Language course for seafarers*. Croydon : Idris Education Ltd., 2012. 129 p.
6. IMO Standard Marine Communication Phrases. URL: www.segeln.co.at/media/pdf/smcp.pdf (last accessed: 08.03.2019).
7. Losey-León M. Facing New Changes in the Maritime English Curriculum: Tasks' Design towards the Acquisition of the Standard Marine Communication Phrases. URL: <https://www.academia.edu/19611806> (last accessed: 17.03.2019).
8. Model Course 3.17 "Maritime English". URL: <https://ru.scribd.com/document/261953765> (last accessed: 11.02.2019).
9. Murrrell S. All Watch Officers Must Be Certified in the IMO SMCP. URL: <https://safety4sea.com/watch-officers-must-certified-imo-smcp/> (last accessed: 08.03.2019).
10. Paraskevi L. Papaleonida. *Maritime English. Volume 1*. URL: <https://maredu.gunet.gr/modules/document/file.php/ASP350> (last accessed: 17.02.2019).
11. Prichard B. *Maritime English syllabus for the modern seafarer: Safety-related or comprehensive courses?* URL: <https://link.springer.com/article/BF03195041> (last accessed: 18.03.2019).
12. STCW Convention and STCW Code. URL: <https://navlib.net/wp-content/uploads/2018/06/STCW-2017.pdf> (Last accessed: 04.03.2019).
13. Tores E. *Language Barriers and Miscommunication as a Cause of Maritime Accidents*. URL: <https://maredu.gunet.gr/modules/document/file.php/MAK265/Dissertations> (last accessed: 05.03.2019).

References:

1. Demchenko O. M. (2016) Kryterialnyi pidkhd do sformovanosti vmin profesiinoho spilkuвання inozemnoiu movoiu u studentiv VNZ morskoho transport [Criteria-based approach to foreign language communicative competency of students of higher maritime institutions]. *Naukovyi visnyk Pivdennoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho*. № 2 (109). P. 26.
2. Kudryavtseva V. F., Barsuk S. L., Boiko K. L., Stepaniuk M. P. *Sail Safe*. Kherson : TOV "VKF "Star" LTD" [in English].
3. Kudryavtseva V. F., Bondarenko V. V., Moroz O. L., Shvetsova I. V. *While Ashore*. Kherson : TOV "VKF "STAR" LTD" [in English].
4. Tyron O. M. Z dosvidu vykladannya anhliiskoi movy za profesiinym spriamuvanniam na fakulteti sudnovodinnia KDAVT [On the experience of teaching English for Specific Purposes at Navigation Faculty of Kyiv State Academy of Water Transport]. *Vodnyi transport*. № 2 (14). P. 134.
5. Grice T. (2012) *English for the Maritime Industry. A Language course for seafarers*. Croydon : Idris Education Ltd. 129 p.
6. IMO Standard Marine Communication Phrases. URL: www.segeln.co.at/media/pdf/smcp.pdf (last accessed: 08.03.2019).
7. Losey-León M. Facing New Changes in the Maritime English Curriculum: Tasks' Design towards the Acquisition of the Standard Marine Communication Phrases. URL: <https://www.academia.edu/19611806> (last accessed: 17.03.2019).
8. Model Course 3.17 "Maritime English". URL: <https://ru.scribd.com/document/261953765> (last accessed: 11.02.2019).
9. Murrrell S. All Watch Officers Must Be Certified in the IMO SMCP. URL: <https://safety4sea.com/watch-officers-must-certified-imo-smcp/> (last accessed: 08.03.2019).
10. Paraskevi L. Papaleonida. *Maritime English. Volume 1*. URL: <https://maredu.gunet.gr/modules/document/file.php/ASP350> (last accessed: 17.02.2019).
11. Prichard B. *Maritime English syllabus for the modern seafarer: Safety-related or comprehensive courses?* URL: <https://link.springer.com/article/BF03195041> (last accessed: 18.03.2019).
12. STCW Convention and STCW Code. URL: <https://navlib.net/wp-content/uploads/2018/06/STCW-2017.pdf> (last accessed: 04.03.2019).
13. Tores E. *Language Barriers and Miscommunication as a Cause of Maritime Accidents*. URL: <https://maredu.gunet.gr/modules/document/file.php/MAK265/Dissertations> (last accessed: 05.03.2019).

Кудрявцева В. Ф., Швецова И. В. Стратегия изучения стандартных фраз для общения в море на занятиях по морскому английскому языку

В статье рассматривается стратегия обучения стандартным фразам морского общения на уроках морского английского. Анализируется практический опыт преподавания стандартных фраз. В исследовании приведен список фраз, обязательных для изучения студентами. Авторы предлагают логически упорядоченную и методологически обоснованную систему обучения морским фразам. В статье приведены виды упражнений и заданий для изучения стандартных фраз и их последовательность в учебном процессе. В работе конкретно рассматриваются возможности систематического изучения стандартных фраз для общения на море на протяжении всего курса изучения английского языка на профессиональном уровне в морских учебных заведениях. Анализ данных четко указывает на то, что обучение стандартным фразам для общения на море должно осуществляться на основе реальной морской практики и внедрения соответствующих современных методов изучения языка.

Ключевые слова: морской английский язык, стандартные фразы для общения в море, ИМО, логически выстроенная и методически обоснованная система упражнений и заданий, безопасность работы на море, изучение стандартных фраз для общения на море, внедрение соответствующих современных методов изучения языка, морское образование.

Kudryavtseva V. F., Shvetsova I. V. Strategy of teaching standard maritime communication phrases at maritime English lessons

The paper deals with the teaching strategy of standard maritime communication phrases during maritime English lessons. Practical experience of teaching of standard phrases is being analyzed. The study has outlined the list of phrases that are obligatory for students to study. The authors suggest logically sequenced and methodologically justified system of maritime phrases teaching. The article provides types of exercises and tasks for studying standard phrases and their sequencing in the learning process. The paper is specifically concerned with the possibilities of systematic study of standard phrases for communication at sea throughout the entire course of English language study at a professional level in maritime educational establishments. The analysis of the data clearly indicates that teaching of standard phrases for communication at sea should be performed on the basis of real maritime practice and implementation of appropriate modern methods of language learning.

Key words: Maritime English, standard marine communication phrases, IMO, logically sequenced and methodologically justified system of exercises and tasks, the safety of work at sea, study of standard phrases for communication at sea, implementation of appropriate modern methods of language learning, maritime education.

УДК 378.22:[373.61+37.014.543]

Кузьменко Ю. А.

**ПЕРСПЕКТИВИ ЕКСТРАПОЛЯЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМЦІВ У ФАХОВУ ПІДГОТОВКУ
МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ**

У статті проведено аналіз освітньо-професійних програм підготовки майбутніх магістрів з управління навчальним закладом у Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця, Українській інженерно-педагогічній академії, Херсонському державному університеті, Національному університеті біоресурсів і природокористування України, який показав, що ситуація з підготовкою керівників закладів освіти в аспекті їхньої фінансово-економічної готовності до роботи значно погіршилася, демонструючи тенденції редукції.

Запропоновано розширити дисципліни авторськими модулями, що забезпечують когнітивну основу готовності майбутніх магістрів з управління навчальним закладом до фінансово-економічної діяльності: “Управління фінансово-економічною діяльністю” – модулем “Підприємницька культура”, “Соціальна та екологічна безпека діяльності” – модулем “Страхування майна та відповідальності перед третіми особами”, “Управління трудовими ресурсами та змістом робіт” – модулем “Способи мотивації та стимуляції персоналу” та дисципліну “Керівник навчального закладу та психологія управління” – модулем “Психологія підприємництва”.

Ключові слова: фінансово-економічна діяльність, освітньо-професійна програма, управління навчальним закладом, керівники закладів освіти, модулі, дисципліни, підприємницька культура.

Аналіз програм підготовки майбутніх магістрів з управління навчальних закладів дають підстави стверджувати, що нинішня версія фахової освіти мало приділяє увагу питанню розвитку та формування у зазначеній категорії професіоналів підприємницької культури та здатності до фінансової та економічної діяльності в закладах освіти. Внаслідок такої неухважності до підприємництва в сфері освіти спостерігаємо фактично стагнацію закладів освіти в питаннях добробуту та мотивації персоналу, що неприпустиме в умовах капіталістично зорієнтованих стандартів життєдіяльності.

Серед обставин, які очевидно впливають на можливості подолання зазначеного недоліку – швидке отримання необхідного рівня готовності студентів спеціальності “Менеджмент” до фінансово-економічної діяльності (далі – ФЕД) через корекцію змістових модулів окремих дисциплін, в яких закладено необхідний потенціал.